

НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ

Державна установа «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва
Національної академії медичних наук України»
Лабораторія гігієни планування та забудови населених місць

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ ТА
ОКРЕМИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗА СЕКТОРАЛЬНОЮ
ПРІОРИТЕЗАЦІЄЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА У
ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД ЯК СКЛАДОВА НАЦІОНАЛЬНОЇ
БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Методичні рекомендації

**КИЇВ
2025**

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ МЕДИЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ДУ «ІНСТИТУТ ГРОМАДСЬКОГО ЗДОРОВ'Я
ІМ. О.М. МАРЗЄЄВА НАМН УКРАЇНИ»**

«УЗГОДЖЕНО»

**Начальник лікувально-організаційного
Управління НАМН України, доктор
медичних наук, професор**

І.Д. Шкробанець
« 28 » 06. 2024 р.

**ПРОГРАМА КОМПЛЕКСНОГО
ВІДНОВЛЕННЯ РЕГІОНІВ ТА ОКРЕМИХ
ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД ЗА
СЕКТОРАЛЬНОЮ ПРІОРИТЕЗАЦІЄЮ В
УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА
У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД ЯК СКЛАДОВА
НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ**

Методичні рекомендації

Київ 2025

УДК: 355.45:332.1:355.02:338.1

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України» (протокол № 6 від 27.06.2024 р.), Експертною проблемною комісією "Гігієна навколишнього середовища" НАМН та МОЗ України (протокол № 14 від 02.09.2024 р.)

Установи укладачі:

ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України»
Київський медичний університет, Державний податковий університет,
ТОВ «НДПІ БУДТЕХЕКСПЕРТИЗА»

Упорядники:

Махнюк В.М. – доктор медичних наук, професор, завідувачка лабораторії гігієни планування та забудови населених місць ДУ «ІГЗ НАМНУ»

Петриченко О.О. – доктор медичних наук, в. о. начальника лікувально-організаційного управління НАМН України

Васильєва О.І. – доктор наук з державного управління, професор, професор кафедри менеджменту та публічного управління, Державний податковий університет

Махнюк В.В. – аспірант кафедри менеджменту та публічного управління, Державний податковий університет

Баєва О.В. – доктор біологічних наук, професор, завідувачка кафедри громадського здоров'я та мікробіології Київського медичного університету

Коврига С.В. – кандидат технічних наук, провідний науковий співробітник ТОВ «НДІ ТЕХБУДЕКСПЕРТИЗА»

Могильний С.М. – кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії гігієни планування та забудови населених місць ДУ «ІГЗ НАМНУ»

Павленко Н.П. – кандидат біологічних наук, старший науковий співробітник лабораторії гігієни планування та забудови населених місць ДУ «ІГЗ НАМНУ»

Мельниченко С.О. – науковий співробітник лабораторії гігієни планування та забудови населених місць ДУ «ІГЗ НАМНУ»

Шпак І.І. – кандидат біологічних наук, доцент кафедри громадського здоров'я та мікробіології Київського медичного університету

Лавро Ю.К. – фізична особа – архітектор

Рецензенти:

Гаркавий С. І. – доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри комунальної гігієни та екології людини з курсом вікової гігієни Національного медичного університету імені О.О. Богомольця,

Думанський В. Ю. – доктор медичних наук, завідувач лабораторії безпеки фізичних факторів ДУ «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва НАМН України»

ЗМІСТ

Перелік умовних скорочень та термінів	4
Вступ	6
1. Сфера застосування	10
2. Правові засади розробки методичних рекомендацій	10
3. Медико-санітарні вимоги до створення Програм комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період	11
4. Забезпечення цивільного захисту населення як основний елемент Програми комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад в умовах воєнного стану та у повоєнний період України	16
4.1. Вимоги безпеки до захисних споруд цивільного захисту в громадських будівлях (заклади охорони здоров'я, заклади освіти) у повоєнний період	18
5. Відбудова промислових об'єктів та створення малих і середніх підприємств, як основний містоутворюючий елемент територіальних громад	24
6. Відбудова житлового сектору як основний елемент створення сприятливих умов життєдіяльності населення та його безпечного проживання	28
Додаток № 1 «Алгоритм створення Програми комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за медико-санітарними вимогами»	37
Додаток № 2 Бібліографія	40

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ ТА ТЕРМІНІВ

ПКВ –	Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад
МР –	Методичні рекомендації
ЄС –	Європейський Союз
КМ України –	Кабінет Міністрів України
МОЗ –	Міністерство охорони здоров'я України
ДСанПіН –	Державні санітарні правила та норми
ВПО –	Внутрішньо переміщені особи
ДУ «ІГЗ НАМНУ» –	Державна установа «Інститут громадського здоров'я ім. О.М. Марзєєва Національної академії медичних наук України»
МСП –	Малі та середні підприємства
ЗО –	Заклади освіти
ЗЗСО	Заклади загальної середньої освіти
ЗОЗ –	Заклади охорони здоров'я
ЗСЦЗ	Захисні споруди цивільного захисту
СПП	Споруди подвійного призначення

Містобудування (містобудівна діяльність) – це цілеспрямована діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій, громадян, об'єднань громадян по створенню та підтриманню повноцінного життєвого середовища, яка включає прогнозування розвитку населених пунктів і територій, планування, забудову та інше використання територій, проектування, будівництво об'єктів містобудування створення інженерної та транспортної інфраструктури¹;

Відновлення регіонів і територій, що постраждали внаслідок збройної агресії проти України – комплекс першочергових організаційних, фінансових та інших заходів, що спрямовуються на прискорене відновлення об'єктів критичної інфраструктури, соціальної інфраструктури, об'єктів житлового та громадського призначення до стану, що дозволяє забезпечити повернення в регіон внутрішньо переміщених осіб та біженців, створення сприятливих умов для діяльності всіх суб'єктів господарювання²;

---

¹ Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 р. № 2780-XII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>.

² Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>

Програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) – визначає основні просторові, містобудівні та соціально-економічні пріоритети політики відновлення і включає в себе комплекс заходів для забезпечення відновлення території відповідної області, території територіальної громади (її частини), що постраждали внаслідок збройної агресії проти України або які є місцями концентрації соціально-економічних, інфраструктурних, екологічних чи інших кризових явищ³;

Медико-санітарні вимоги щодо безпечності для здоров'я і життя людини містобудівної діяльності – в обов'язковому порядку передбачаються у режимах забудови територій, визначених для містобудівних потреб, встановлених генеральними планами населених пунктів, планами зонування та детальними планами територій, для створення безпечних умов для життя і здоров'я населення шляхом реалізації планувальних заходів для запобігання та усунення шкідливого впливу на населення факторів середовища життєдіяльності. При нормативному регулюванні планування та забудови територій повинні враховуватися вимоги державних медико-санітарних нормативів та правил⁴.

---

³ Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них: постанова КМ України від 14.10.2022 р. № 1159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text>

⁴ Про систему громадського здоров'я: Закон України від 06.09.2022 р. № 2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>

ВСТУП

Війна - повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну є не лише злочином проти людства, а й проти самої природи, яка є основою нашого існування. Наслідками є руйнування інфраструктури населених пунктів України, пожежі, забруднення ґрунтів і водойм, пошкодження лісів та інших природних екосистем, забруднення земель вибухонебезпечними предметами, що є прямим впливом на навколишнє середовище та подальшу спадщину війни навіть через тривалий час після її завершення⁵.

За рік з початку повномасштабного російського військового вторгнення загальна сума прямих задокументованих збитків житловій та нежитловій нерухомості, іншій інфраструктурі склала понад \$143,8 млрд⁶.

Протягом року повномасштабної війни рф було пошкоджено або зруйновано близько 426 великих та середніх приватних та державних підприємств, а також десятки тисяч малих приватних. При порівнянні забруднення атмосферного повітря до військових дій і під час війни, викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, які були встановлені експертами, від горіння лише на зруйнованих нафтобазах, вже перевищують 499 тис. т⁷.

Збройна агресія рф несе негативний вплив на довкілля глобального масштабу. За інформацією Державної екологічної інспекції за підрахунком екологічних втрат завдано збитків у 2,2 трильйони гривень, при цьому площа засмічених земель ВВП становить 18,0 млн м² (збитки – 994,1 млрд грн), забруднених земель – 594,5 тис. м² (збитки – 14,3 млрд грн)⁸.

Методичні рекомендації (далі – МР) «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною

---

⁵ Дудар В., Гандзюра В., Романюк В., Берегуля Р. (2024). Пропозиції щодо управління землями, які забруднені вибуховими речовинами від вибухонебезпечних пережитків війни. Grail of Science, (37), 195-210. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science>.

⁶ Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Київська школа економіки. Березень 2023. URL: https://kse.ua/wpcontent/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf

⁷ Пантелеєва Н., Сивий М., Ганчук О. (2023). Екологічна шкода та екологічні злочини проти довкілля, спричинені пошкодженням промислових об'єктів під час війни в Україні. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія, 54(1), С. 217-225. URL: <http://nzg.tnpu.edu.ua/article/view/284333>

⁸ Підрахунок екологічних втрат: Наслідки збройної агресії російської федерації для довкілля/ Інформація Державної екологічної інспекції. URL: <https://dei.gov.ua/post/2766>

пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України» (далі – ПКВ) створені в рамках виконання НДР ДУ «ІГЗ НАМНУ» «Гігієнічна оцінка містобудівної документації населених пунктів, які постраждали в результаті бойових дій, для створення умов безпечного проживання населення» (АМН.03.23, №держреєстрації 0123U100941).

Метою даних методичних рекомендацій є надання організаційно-методичної допомоги та запровадження алгоритму створення ПКВ, для прийняття оперативних та антикризових державних рішень щодо їх негайного відновлення, відбудови міст для створення умов безпечного проживання населення, збереження та зміцнення його здоров'я.

Розвиток міського і сільського будівництва, регіонального планування і забудови/відновлення/модернізації територій об'єднаних територіальних громад та розвиток промисловості, житлово-громадської забудови, об'єктів інфраструктури, охорони навколишнього середовища населених місць в Україні здійснюватиметься за розробленими до ПКВ секторальною пріоритезацією з урахуванням різного впливу війни на різні регіони України та поетапного послаблення механізмів державного управління та розширення повноважень органів місцевого самоврядування в умовах бюджетної децентралізації в інтересах територіальних громад – як невід'ємних умов для відновлення та забезпечення стійкого соціально-економічного розвитку населених пунктів для нинішнього та майбутніх поколінь українців.

Основними засадами повоєнного відновлення економіки України є:

- подолання руйнувань та інших втрат, завданих внаслідок російського вторгнення;
- закладення підґрунтя для сталого розвитку країни у повоєнний період;
- формування міцної, соціально відповідальної, відкритої конкурентоспроможної економіки рівних можливостей, комфортної для життя людей, стратегічно та повноправно інтегрованої у європейську та глобальну економічну спільноту;
- формування надійного фінансово-економічного та оборонного потенціалу, достатнього для відсічі будь-якому типу воєнної та економічної

агресії. Відновлення має базуватися на остаточному відході від пострадянської економіки, утвердивши економіку нових цінностей, гідності та свобод.

Послідовність та взаємопов'язаність заходів щодо досягнення мети повоєнного відновлення країни дотягатиметься через:

- узгоджену комплементарність дій учасників процесу відбудови;
- оптимізацію та посилення дієвості міжнародної економічної допомоги;
- визначення векторів відновлення для формування сучасної економіки України як майбутнього члена ЄС;
- сприяння спільному конструктивному баченню майбутнього країни.

Очікуваними системними результатами будуть: динамічність відновлення інфраструктури, економічного потенціалу, якості життя громадян; максимальна залученість стейкхолдерів до реалізації завдань та отримання стратегічного ефекту відновлення; оптимальна реалізація національного економічного потенціалу задля цілей та завдань відновлення; регіональна та територіальна збалансованість відновлення з урахуванням пріоритетності найбільш постраждалих регіонів та громад; міжнародна відкритість процесів відновлення із широким залученням ресурсів міжнародної допомоги та іноземних інвесторів; прогрес України як країни – кандидата в члени ЄС.

Координацію, організацію та загальний контроль за реалізацією повоєнного відновлення країни здійснюватиме Національна рада з відновлення України від наслідків війни. Фінансування відновлення відбуватиметься за рахунок грантових коштів міжнародної фінансової допомоги, вітчизняних та зарубіжних інвесторів, державного бюджету, місцевих бюджетів, благодійних коштів. Пріоритетом має бути надання в повному обсязі українських ресурсів. Міжнародна допомога на повоєнну забудову здійснюватиметься міжнародним Комітетом з економічного відновлення України. В Україні буде єдиний спеціалізований суб'єкт – Національна корпорація відбудови, реконструкції і розвитку. Вагома роль у реалізації повоєнної відбудови країни на локальному рівні покладатиметься на територіальні громади. Для реалізації повоєнного відновлення України потребуватиметься ґрунтовний науковий супровід європейської інтеграції в частині модернізації усіх галузей країни.

Повномасштабна повоєнна відбудова країни має розпочатися одразу після завершення бойових дій та формування міжнародних гарантій безпеки. Передбачено наступні етапи:

- «реанімація» – стабілізація безпекової та гуманітарної ситуації, відбудова базової інфраструктури;
- відновлення – поетапне створення умов для повернення громадян до місць постійного проживання, синхронізоване з відбудовою основних економічних об'єктів та створенням відповідних можливостей для зайнятості;
- започаткування модернізації – розгортання інвестиційних проєктів зі створення системи сучасних виробничих та інфраструктурних об'єктів, формування секторів – «локомотивів» довгострокового розвитку країни.

При створенні ПКВ необхідно сприяти впровадженню таких сучасних підходів та практик розвитку регіонів, територіальних громад, населених пунктів та частин їх територій, як людиноцентризм, раціональне просторове планування, забезпечення балансу розселення та розміщення робочих місць, стала міська мобільність, інклюзивність, безпечність, енергоефективність, екологічність, цифровізація містобудівельної діяльності, а також сприяти досягненню «Цілей сталого розвитку України на період до 2030 року», визначеними Указом Президента України від 30.09.2019 р. № 722⁹, які включають забезпечення відкритості, безпеки, життєстійкості й екологічної стійкості міст та інших населених пунктів.

У Методичних рекомендаціях при створенні Програм комплексного відновлення регіонів та окремих територій населених пунктів враховано секторальна пріоритезація, особливості регіонів та окремих територіальних громад, а також міжнародний досвід, що відповідає «Плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року», затвердженого розпорядженням КМ України від 09.02.2024 р. №133-р¹⁰.

---

⁹ Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

¹⁰ Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року: розпорядженням КМ України від 09.02.2024 р. №133-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133-2024-%D1%80#Text>

1. СФЕРА ЗАСТОСУВАННЯ

Методичні рекомендації пропонуються для впровадження в роботу: фахівців органів виконавчої влади і територіальних громад, фахівців проектних, експертних організацій Мінінфраструктури, системи громадського здоров'я України, регіональних ДУ «Центри контролю та профілактики хвороб МОЗ України», територіальних органів Держпродспоживслужби, практичних лікарів – гігієністів, екологів, проектувальників, працівників територіальних громад та зацікавлених осіб в питаннях повоєнної відбудови країни.

2. ПРАВОВІ ЗАСАДИ РОЗРОБКИ МЕТОДИЧНИХ РЕКОМЕНДАЦІЙ

Ці методичні рекомендації розроблені на підставі положень:

– **законів України:**

«Про систему громадського здоров'я» від 06.09.2022 р. № 2573-IX;

«Про основи містобудування» від 16.11.1992 р. № 2780-XII;

«Про засади державної регіональної політики» від 05.02.2015 р. № 156-VIII;

«Про Державний земельний кадастр» від 07.07.2011 р. № 3613-VI;

– **постанов Кабінету Міністрів України:**

- «Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них» від 14 жовтня 2022 р. № 1159;

- «Про затвердження порядків з питань відновлення та розвитку регіонів і територіальних громад» від 18 липня 2023 р. № 731.

3. МЕДИКО-САНІТАРНІ ВИМОГИ ДО СТВОРЕННЯ ПКВ ЗА СЕКТОРАЛЬНОЮ ПРІОРИТЕЗАЦІЄЮ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД

Відповідно до постанови КМ України від 14.10.2022 р. № 1159 (загальна частина п. 4) Програма комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) має бути сучасною з використанням європейських передових практик та відповідати Цілям сталого розвитку України на період до 2030 року, визначеним Указом Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722.

За положеннями Постанови КМ України від 14.10.2022 р. № 1159 проект ПКВ не належить до містобудівної документації, не підлягає стратегічній екологічній оцінці та розгляду архітектурно-містобудівною радою, а потребує лише громадського обговорення. Враховуючи, що проект ПКВ розробляється у формі електронного документа – файла (пакета файлів) у форматі Adobe Portable Document Format (PDF), у яких містяться текстові, табличні та графічні матеріали документації, тому необхідно залучати фахівців, які мають досвід роботи зі створення електронної продукції та містобудівної графічної документації.

ПКВ поділяються на три таксономічні рівні, тобто за територіальним принципом: ПКВ області; ПКВ території територіальної громади; ПКВ частини території територіальної громади.

Особливістю ПКВ області є врахування інтересів суміжних областей, територіальних громад, території яких входять до складу відповідної області. При цьому збір інформації здійснюється шляхом запитів до відповідних областей, виконавчих органів сільських, селищних, міських рад.

Державні інтереси з питань розміщення просторових об'єктів (транспортні та інженерні об'єкти та мережі, інфраструктура освіти, культури, охорони здоров'я, соціального забезпечення, природоохоронна діяльність, забезпечення охорони культурної спадщини та ін.) враховуються шляхом здійснення запитів до Мінінфраструктури та інших центральних органів виконавчої влади, до компетенції яких належать питання розміщення цих об'єктів.

ПКВ області повинна містити наступні розділи.

Перший розділ «1) загальний опис області», до складу якого входить характеристика області, має містити інформацію про географічне розташування, загальні соціально-економічну та екологічну оцінки та ряд показників зокрема, кількість постійного населення; кількість тимчасово переміщеного населення; тощо.

У другому розділі «2) інформація про наявність містобудівної документації на території області, аналіз щодо її актуальності та ступінь її реалізації» інформується про те чи вціліла містобудівна документація території області, у разі відсутності – плануються заходи з її відновлення. Також у цьому розділі проводиться аналіз щодо ступеню реалізації містобудівної документації та її актуальності у зв'язку з реагуванням на виклики та перспективним відновленням регіону.

Третій розділ «3) інформація про наявність регіональної стратегії розвитку, аналіз щодо її актуальності та ступеня реалізації» присвячений аналізу основного стратегічного документа регіону на довгострокову перспективу – Стратегії розвитку регіону на найближчі 7-10 років, визначенню напрямів подальших дій у сфері реформування економіки області для забезпечення її збалансованого розвитку.

Інформація щодо оцінки наслідків (збитків) бойових дій, терористичних актів, диверсій та аналіз негативних впливів на довкілля на території області надається у четвертому розділі «4) аналіз негативних впливів (зокрема бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій) та оцінку їх наслідків (збитків), що призвели до необхідності розроблення програми».

П'ятий розділ стосується відновлення життєдіяльності ресурсоємної території області шляхом проведення відповідного аналізу.

У шостому розділі наводиться інформація щодо необхідності підготовки території до здійснення розмінування, демонтажу зруйнованих будівель та споруд, очищення і рекультивації земель, що є питаннями безпеки при подальшому відновленні територій.

Сьомий розділ присвячується аналізу щодо технічної можливості, економічної доцільності і привабливості відновлення населених пунктів

(територій), що постраждали внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій.

У восьмому розділі обґрунтовуються пропозиції щодо відновлення навколишнього природного середовища, збереження та розвитку природоохоронних територій та об'єктів.

Інформація щодо технічної можливості, економічної доцільності відновлення інженерно-транспортної, енергетичної інфраструктури, інфраструктури електронних комунікаційних мереж, об'єктів водогосподарської інфраструктури (зокрема інженерної інфраструктури меліоративних систем) надається у розділі 9.

Пропозиції щодо зміни функціонального призначення окремих територій області (які мають вплив на інтереси декількох територіальних громад) з урахуванням існуючої забудови та наявної містобудівної документації обґрунтовуються у розділі 10.

При розміщенні об'єктів виробничої сфери, які мають вплив на інтереси декількох територіальних громад, обґрунтовуються пропозиції щодо перенесення таких об'єктів. Ці питання висвітлюються у розділі 11.

У розділі 12 узагальнюються підходи та пропозиції щодо комплексного відновлення, розвитку території області та заходи для їх реалізації з урахуванням норм і нормативів щодо просторового планування та землекористування, захисту навколишнього природного середовища та природних ресурсів, забезпечення населення закладами повсякденного обслуговування і послугами, що в них надаються, охорони культурної спадщини, розвитку транспорту та інженерної інфраструктури тощо.

Положення ПКВ територій громад є складовими вихідних даних для розроблення програм комплексного відновлення частин територій громад.

ПКВ окремих територіальних громад повинна містити наступну інформацію:

- про наявність містобудівної документації на території територіальної громади (її частини), аналіз щодо її актуальності та ступінь її реалізації;
- аналіз негативних впливів (зокрема бойових дій, терористичних актів, диверсій, надзвичайних ситуацій), що призвели до необхідності розроблення програми;

– аналіз негативних впливів, що призвели до необхідності розроблення програми, на традиційний характер середовища, історичні ареали населених місць, об'єкти культурної спадщини, довкілля, природоохоронні території та об'єкти;

– аналіз ресурсів території для відновлення життєдіяльності території територіальної громади (її частини);

– про необхідність підготовки території (зокрема здійснення розмінування, демонтажу зруйнованих будівель та споруд, рекультивації земель);

– про шкоду, заподіяну бойовими діями, терористичними актами, диверсіями, надзвичайними ситуаціями;

– про об'єкти житлової нерухомості та об'єкти громадського призначення;
– про об'єкти виробничого комплексу (промисловості, сільського господарства тощо);

– про об'єкти соціальної сфери;
– про об'єкти культурної спадщини та культурної інфраструктури;
– про об'єкти житлово-комунального господарства;
– про об'єкти інженерно-транспортної, енергетичної інфраструктури, інфраструктури електронних комунікаційних мереж, об'єктів водогосподарської інфраструктури;

– про стан навколишнього природного середовища та природні ресурси;
– про ЗСЦЗ;
– про інші об'єкти, що мають вплив на життєдіяльність відповідної території громади (її частини) (за наявності) з урахуванням Методичних рекомендацій щодо оцінки обсягів відходів від руйнувань¹¹.

Програма ПКВ повинна включати необхідні обґрунтовані пропозиції щодо відновлення навколишнього природного середовища, збереження та розвитку природоохоронних територій та об'єктів. Алгоритм щодо створення

---

¹¹ Методичні рекомендації щодо оцінки обсягів відходів від руйнувань/Агенство США з міжнародного розвитку (USAID), Видавець: Громадська організація «ПЕСІНКА», 2024, с.58. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/940/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96_%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%96%CC%88_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8_%D0%B2%D1%96%D0%B4_%D1%80%D1%83%D0%B9%D0%BD%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%8C_ReThink_UST.pdf

ПКВ регіонів та окремих територіальних громад за медико-санітарними вимогами надано у Додатку № 1.

Необхідна інформація щодо технічної можливості, **економічної доцільності та інвестиційної привабливості відновлення об'єктів** шляхом нового будівництва або пропозиції щодо будівництва нових об'єктів замість тих, що зазнали пошкоджень або зруйновані, з визначенням застосування проектів повторного використання та розроблення індивідуальних проектних рішень.

Необхідні обґрунтовані пропозиції щодо **доцільності зміни функціонального призначення територій** територіальної громади (її частини) з урахуванням існуючої забудови та наявної містобудівної документації з урахуванням медико-санітарних вимог «Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів. ДСП № 173-96»¹², що стосуються розміщення промислової зони з підприємствами у складі промислових вузлів, групуючи їх за санітарними і технологічними ознаками з урахуванням класу небезпеки. Зазначене виключить можливість несприятливого впливу підприємства вищого класу небезпеки на технологічні процеси, сировину чи продукцію іншого підприємства нижчого класу небезпеки, а також на умови життєдіяльності населення. Крім того, необхідно враховувати комплексний вплив на навколишнє середовище всіх підприємств, які входять в промвузол. Доцільно здійснювати раціональне групування підприємств суміжних галузей із забезпеченням безперервної наскрізної технології, кооперування допоміжних виробництв, інженерно-технологічних, транспортних, комунально-складських та культурно-побутових споруд.

У промислові вузли, райони, до складу яких входять підприємства I та II класу небезпеки, не допускається включати підприємства харчової, легкої, хіміко-фармацевтичної промисловості, об'єкти по переробці сільгосппродукції, продовольчі склади, зерно та овочесховища, холодильники і інші.

Промислові підприємства (вузли) слід розташовувати на підвищених ділянках з добрим природним провітрюванням, з підвітряного боку відносно

---

¹² Про затвердження «Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів»: наказ МОЗ від 19.06.1996 р. № 173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-96#Text>

сельбищної території. При цьому слід орієнтуватися на середньорічну та сезонну (літню, зимову) розу вітрів.

Розробка пропозиції щодо внесення змін або розроблення містобудівної документації на місцевому рівні включає: обґрунтовані пропозиції щодо перенесення об'єктів виробничої сфери за необхідності; загальні підходи та пропозиції щодо комплексного відновлення, розвитку території територіальної громади (її частини) та заходи для їх реалізації з визначенням пріоритетності, з урахуванням норм і нормативів щодо просторового планування та землекористування, захисту навколишнього природного середовища та природних ресурсів, забезпечення населення закладами і послугами, що в них надаються, охорони культурної спадщини, розвитку транспорту та інженерної інфраструктури тощо.

4. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ ЯК ОСНОВНИЙ ПРІОРИТЕТ ПКВ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ ТА У ПОВОЄННИЙ ПЕРІОД УКРАЇНИ

В результаті широкомасштабної збройної агресії РФ проти України зруйновано значну кількість інфраструктурних об'єктів, промислових підприємств, виробництв, багатофункціональних житлових комплексів і, на жаль, ці втрати продовжують збільшуватись. Переформування суспільства за таких складних умов спонукає до глобального перегляду всіх параметрів сучасного містобудування з **орієнтуванням на цивільний захист** всього населення країни.

Враховуючи вимоги новітнього законодавства, а саме статей 21, 32 Кодексу цивільного захисту України¹³, Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій»¹⁴ у ПКВ повинні бути враховані засоби колективного захисту для всіх категорій населення територіальної громади – працівники, вчителі і учні, лікарі і пацієнти, а також

---

¹³ Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

¹⁴ Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій: Закон України від 29.07.2022 р. №2486-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2486-20#Text>

пересічні громадяни територіальних громад. Зазначені закони України направлені на збільшення відсотка охоплення населення захисними спорудами цивільного захисту (далі – ЗСЦЗ) на етапі розробки проектної документації на будівництво об’єктів, а відтак на етапі розробки ПКВ.

Аналізуючи показники забезпечення населення захисними спорудами цивільного захисту в Україні та у сусідніх європейських країнах можна констатувати наступне. За даними Державної служби надзвичайних ситуацій (далі – ДСНС) України, на початку 2022 року в Україні на обліку перебувало більше 21 тис. ЗСЦЗ, в яких могли укритися лише 10 відсотків населення України. Упродовж війни ця кількість захисних споруд збільшилася до понад 62 тис.¹⁵.

У Республіці Польщі нараховується 39892 ЗСЦЗ. У цих укриттях можуть розташовуватися близько 1 млн осіб, це близько 3% від загальної кількості населення країни. Така ж ситуація склалася і в Німеччині, в якій налічується близько 95 тис. готових до використання ЗСЦЗ, що можуть розмістити 2,496 млн громадян (3%). Серед усіх країн – членів ЄС тільки муніципалітетами Швейцарії реалізовано забезпечення захисними спорудами цивільного захисту всіх громадян країни, що є прикладом для наслідування при створенні ПКВ^{16, 17}.

Нові ДБН В.2.2-5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту»¹⁸, який розроблений за участі фахівців ДУ «ІГЗ НАМНУ», встановлюють вимоги до проектування та будівництва ЗСЦЗ (сховищ, протирадіаційних укриттів) та споруд подвійного призначення із захисними властивостями сховищ або протирадіаційних укриттів.

Ці норми застосовують як при новому будівництві, так і при відновленні/реконструкції ЗСЦЗ (сховищ, протирадіаційних укриттів) та споруд подвійного призначення із захисними властивостями сховищ або

---

¹⁵ Дані ДСНС України про кількість захисних споруд цивільного захисту в Україні / URL: <https://dsns.gov.ua/news/ostanni-novini/v-ukrayini-killist-zaxisnix-sporud-zbilsilasia-do-ponad-62-tisiac-dsns>

¹⁶ Махнюк В.В., Махнюк В.М., Самойлова І.І. Забезпечення вимог цивільного захисту населення України в умовах війни під час планування та забудови територій // Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського /Серія: Публічне управління та адміністрування. Т.34 (73) № 1 2023. С. 63-69. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.1/12>

¹⁷ Поповиченко І.В., Омеляненко М.В., Саньков П.М., Ткач Н.О. Структурованість містобудівного управління територіями післявоєнного відновлення України / The XVII International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary Academic Notes. Theory, Methodology and Practice», May 03 – 06, 2022, Tokyo, Japan. P. 96-100.

¹⁸ Захисні споруди цивільного захисту: ДБН В.2.2-5:2023. URL: https://budexp.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/dbn-v.2.2-5_2023-zahysni-sporudy-tsyvilnogo-zahystu.pdf

протирадіаційних укриттів на об'єктах промисловості, громадської та житлової забудови на період воєнного стану та після нього – використання цих споруд за подвійним призначенням.

4.1. Вимоги безпеки до захисних споруд цивільного захисту в громадських будівлях (заклади охорони здоров'я, заклади освіти) у повоєнний період

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» від 29.07.2022 № 2486-IX врегульовує питання щодо проєктування та будівництва у всіх громадських об'єктах, в тому числі у закладах охорони здоров'я, школах та дитячих садках, захисних споруд цивільного захисту (сховище, протирадіаційне укриття, споруди подвійного призначення) з урахуванням вимог інженерно-технічних заходів цивільного захисту.

Законом України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо удосконалення законодавства з питань діяльності закладів охорони здоров'я» внесено зміни до Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» та статті 76 Господарського кодексу України, в тому числі, щодо забезпечення безпекових умов у ЗОЗ.

Безпекове середовище в стаціонарних закладах охорони здоров'я охоплює не лише фізичні аспекти (архітектурні рішення, планування приміщень), а й соціальні, психологічні та екологічні фактори. Згідно з визначеннями ВООЗ, безпека у закладах охорони здоров'я включає в себе контроль за інфекційними ризиками, забезпечення комфортних умов перебування пацієнтів і створення здорового клімату для роботи медичного персоналу.

Зазначені вимоги стосуються громадських будівель, які знаходяться на територіях із дуже високим та високим рівнями ризику, а також задовільним або помірним рівнями ризику. Зазначені рівні визначаються постановою КМУ «Про затвердження Методики оцінки ризиків безпеки в системі освіти, пов'язаних зі збройною агресією російської федерації проти України» від 2.08.2024 № 866.

Для забезпечення освітньої діяльності в умовах воєнного стану внесені зміни до Кодексу цивільного захисту та Законів України: «Про освіту», «Про

повну загальну середню освіту», «Про вищу освіту», «Про фахову передвищу освіту».

Для заходів охорони здоров'я, що проєктуються, вимоги безпеки до захисних споруд цивільного захисту викладені в ДБН В.2.2-10:2022 "Заклади охорони здоров'я. Основні положення", до розробки яких буди долучені фахівці ДУ «ІГЗ НАМНУ».

В Україні усі існуючі ЗО за вимогами наказу МВС України від 09.07.2018 р. №579 входять до фонду захисних споруд цивільного захисту, є будівлями подвійного призначення та вважаються найпростішим укриттям не тільки для учнів, а й населення, що проживає у пішохідній доступності ЗЗСО.

Визначення поняття «споруди цивільного захисту», «інженерно-технічні заклади цивільного захисту» та основні положення до них сформульовано у наступних законодавчих, підзаконних та нормативних документах:

- Кодекс цивільного захисту України;
- Постанова Кабінету міністрів України «Порядок використання захисних споруд цивільного захисту (цивільної оборони) для господарських, культурних та побутових потреб», від 25. 03. 2009 р.;
- ДБН В.1.2-4:2019 «Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони)»;
- ДБН А.3.1-9:2015 «Захисні споруди цивільного захисту. Експлуатаційна придатність закінчених будівництвом об'єктів»;
- ДБН В.2.2-5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту» (із змінами);
- Наказ Державної служби з надзвичайних ситуацій України «Вимоги щодо утримання та експлуатації захисних споруд цивільного захисту» від 14.06.2022 №03-1870/162-2.

Захисні споруди цивільного захисту – сховище, протирадіаційне укриття, споруди подвійного призначення. В особливий період фонд захисних споруд цивільного захисту може нарощуватися шляхом будівництва швидкоспоруджуваних захисних споруд цивільного захисту та створення найпростіших укриттів.

Захисні споруди цивільного захисту, споруди подвійного призначення та найпростіші укриття складають фонд захисних споруд цивільного захисту і належать до засобів колективного захисту.

Споруди подвійного призначення мають бути запроектовані таким чином, щоб одночасно задовольняти встановлені вимоги відповідно до функціонального призначення як сховища або протирадіаційного укриття, так і об'єкта альтернативного призначення.

Для створення безпечних умов перебування у закладах освіти для дітей, учнів, студентів і працівників під час воєнного стану ДСНС України було розроблено «Рекомендації щодо організації укриття в об'єктах фонду захисних споруд цивільного захисту персоналу та дітей (учнів, студентів) закладів освіти» від 14.06.2022 № 03-1870/162-2.

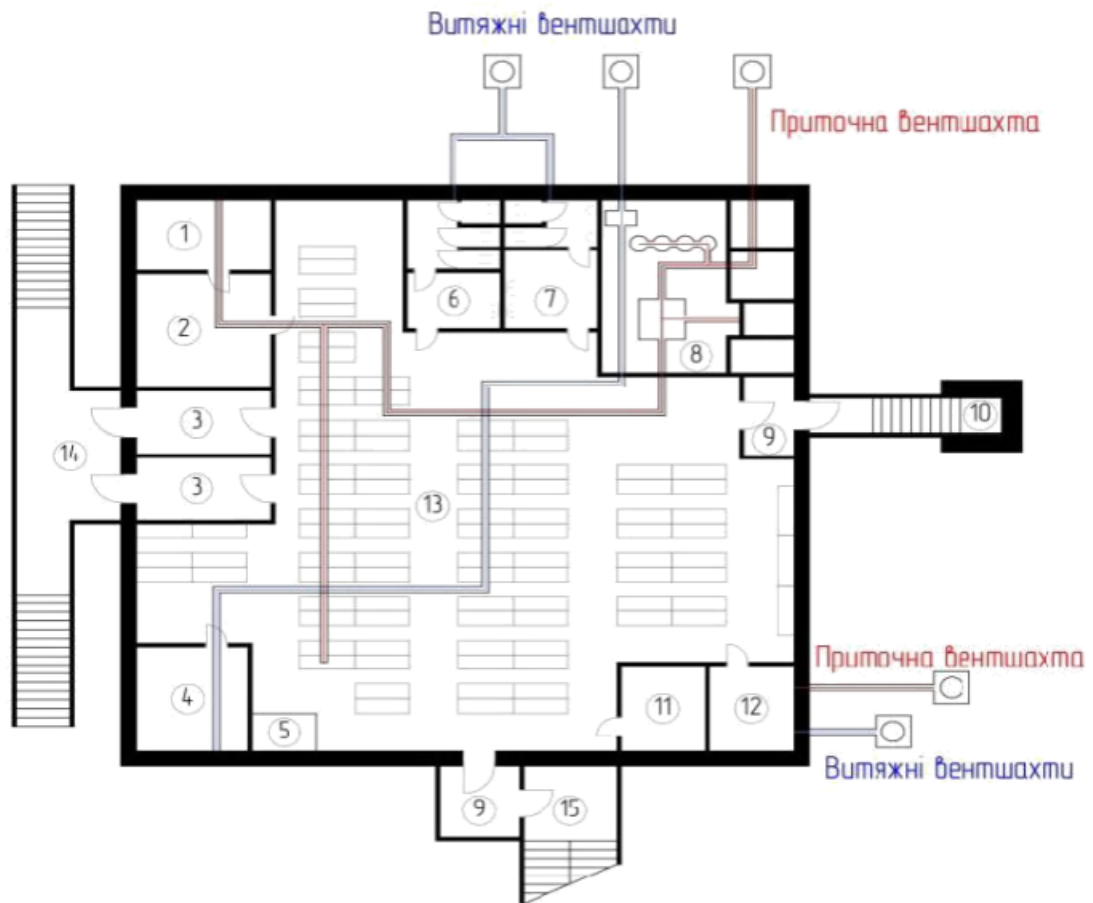
Відповідно до цих рекомендацій працюють комісії у складі фахівців галузей освіти та науки, цивільного захисту, містобудування та архітектури, охорони здоров'я центральних та місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, військових адміністрацій, а також фахівців територіальних органів та місцевих підрозділів ДСНС України, Держпродспоживслужби України тощо.

Завданням комісії є проведення обстеження будівель ЗЗСО на предмет дотримання вимог щодо забезпечення умов цивільного захисту, що визначає готовність закладу до здійснення безпечного навчального процесу.

Захисні споруди та СПП проєктуються та будуються таким чином, щоб впродовж 48 годин створити належні умови для перебування людей, що підлягають укриттю, та забезпечити відповідний ступінь їх захисту від прогнозованих впливів небезпечних чинників, які можуть виникнути як складова частина небезпечних явищ надзвичайної ситуації, воєнних (бойових) дій та терористичних актів.

СПП мають одночасно задовольняти вимоги, встановлені будівельними та санітарними нормами відповідно до базового (сховища) та альтернативного (у мирний час) функціонального призначення таких споруд.

За чинною нормативною базою орієнтовний набір приміщень в укритті громадських будівель та споруд надано на рисунку 1.

1 – пункт управління; 2 – медпункт; 3 – тамбур-шлюз; 4 – приміщення для складу продовольства; 5 – санітарний пост; 6 – жіночий санвузол; 7 – чоловічий санвузол; 8 – склад пально-мастильних матеріалів; 9 – тамбур-шлюз; 10 – приміщення фільтровентиляційної камери; 11 – електрощитова; 12 – приміщення для дизельної електричної станції (ДЕС); 13 – приміщення для укриття людей з лавками та дворівневими ліжками; 14 – вхід №1 та №2; 15 – аварійний вихід (вихід № 3).

Рисунок 1 – Орієнтовний набір приміщень в укритті громадських будівель та споруд

За наявності ЗСЦЗ у підвальних (цокольних) приміщеннях у частини ЗО у мирний час ці приміщення використовувались за іншим призначенням – під склади, або для проведення уроку допризовної військової підготовки «Захисники та захисниці України», або читального залу, або майстерні.

Станом на сьогодні ЗСЦЗ в повній мірі не відповідають вимогам ДСНС України від 14.06.2022 р. № 03-1870/162-2, і не готові до перебування в них населення впродовж 48 годин у випадку небезпеки, як це вимагає законодавство.

Для підвищення рівня безпеки приміщень ЗСЦЗ громадських будівель в умовах воєнного стану, обґрунтовано медико-санітарні вимоги безпеки до проєктування, будівництва/відновлення ЗСЦЗ в умовах ЗО та рекомендовано:

- розміщення у підвальному або цокольному поверхах, а за умови наявності огорожувальних будівельних конструкцій – на першому поверсі будівлі;

- забезпечення електроживленням, штучним освітленням, системами водопроводу та каналізації, мати примусову або природну вентиляцію. Якщо відсутні водопостачання і каналізації, мають бути окремі приміщення для встановлення біотуалетів;

- наявність не менш ніж двох евакуаційних виходів, один з яких може бути аварійним (у споруді подвійного призначення або найпростішому укритті місткістю менш як 50 осіб допускається наявність одного евакуаційного виходу);

- улаштування рівної підлоги, придатної для забезпечення місцями для сидіння або лежання (лави, інші місця для сидіння та лежання, спеціалізовані місця);

- висота приміщень не менше 2 м (допускається не менше 1,8 м, якщо це було передбачено проєктною документацією);

- місткість укриттів з розрахунку від 1,0 м² - 4,0 м² площі основних приміщень на одну особу;

- пристосування для вільного доступу осіб з інвалідністю та інших маломобільних груп населення;

- забезпечення обладнанням електрозабезпечення та зв'язку з безперервним режимом роботи впродовж не менше 48 годин;

- забезпечення контейнерами для зберігання продовольства, резервним штучним освітленням, первинними засобами пожежогасіння, засобами надання медичної допомоги, засобами зв'язку й оповіщення, шанцевим інструментом (лопата піхотна (мала), велика саперна лопата, сокира військова (спеціальна), киркомотика, лом);

- улаштування ефективної вентиляції для забезпечення повітрообміну в приміщеннях укриття. Впровадження новітніх технологій, таких як

автоматизовані системи контролю за чистотою повітря та дезінфекції, сприятиме запобіганню поширення інфекцій у ЗОЗ;

- відсутність водопровідних, теплових та каналізаційних магістралей у приміщеннях ЗСЦЗ, призначених для перебування дітей;

- використовувати найближче розташоване укриття із відповідною місткістю та у пішохідній доступності (не більше 100 м) за відсутності вбудованого;

- встановлення вуличних ЗСЦЗ у пішохідній доступності за відсутності їх в будівлі або у разі великої відстані між існуючими укриттями, задля безпеки при тимчасовій повітряній тривозі в умовах воєнного стану.

Впровадження новітніх технологій, таких як автоматизовані системи контролю за якістю повітря (очищення, кондиціонування), є невід’ємною частиною сучасного проєктування. Такі технології дозволяють оперативно реагувати на виникаючі загрози та покращувати загальні умови перебування у закладі.

Рекомендовано, за аналогією Ізраїлю, використовувати алгоритм чітких дій – «Шлях до укриття», «Трикутник життя», відповідно до яких працівники ЗОЗ та ЗО, пацієнти та учні діятимуть у разі повітряної тривоги. Розробити національний адаптований до умов воєнного стану в Україні.

Проводити просвітницьку діяльність з працівниками ЗОЗ та ЗО, учнями, пацієнтами щодо дій у випадку, коли не можливо або не має достатньо часу потрапити до сховища, наприклад використовувати «Правило двох стін».

Регулярно проводити тренувальні навчальні тривоги в ЗО та ЗОЗ, під час яких практикуються знання алгоритму чітких дій, швидкість їх застосування та підвищується стресостійкість під час загальної тривоги.

5. ВІДБУДОВА ПРОМИСЛОВИХ ОБ'ЄКТІВ ТА СТВОРЕННЯ МАЛИХ І СЕРЕДНІХ ПІДПРИЄМСТВ ЯК ОСНОВНИЙ МІСТОУТВОРЮЮЧИЙ ЕЛЕМЕНТ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Містобудівна діяльність у сфері промислового будівництва населених пунктів з урахуванням імплементації європейського досвіду є основним містоутворюючим елементом та основним пріоритетом ПКВ регіонів України. На другому та третьому місцях за сумою збитків залишаються сфери інфраструктури та промисловості й втрати підприємств — \$36,6 млрд та \$11,4 млрд відповідно. З початку бойових дій в Україні потребують відновлення 18 аеропортів і цивільних аеродромів, щонайменше 344 мости та мостові переходи, понад 25 тисяч кілометрів автомобільних шляхів державного та місцевого значення й комунальних доріг. Втрати промисловості та підприємств нараховують щонайменше 426 великих і середніх приватних підприємств та держкомпаній, що були пошкоджені або зруйновані внаслідок війни.

Для забезпечення відбудови та сталого економічного розвитку територіальних громад шляхом розвитку виробничих потужностей, створення нової продукції та їх конкурентоспроможності **необхідна інтеграція європейської екологічної політики з її природоохоронною діяльністю в промисловий сектор України** на основі рівності та взаємозалежності, що матиме позитивні наслідки як для українських громадян і підприємств України, так і для європейських громадян і суб'єктів господарювання ЄС.

В європейській моделі галузі містобудування (стаття 361 Угоди про асоціацію) основною метою, на рівні держави, є збалансований розвиток міста та оточуючих його населених пунктів, який здійснюється шляхом проведення регіонального планування, активного співробітництва між міськими та місцевими органами влади приміських територій та спільного прийняття рішень, направлених на збереження, захист, поліпшення і відтворення якості навколишнього середовища, захист громадського здоров'я, розсудливе та раціональне використання природних ресурсів. Згідно з статтею 361 Угоди про асоціацію заохочується діяльність держави, її стратегій в різних промислових галузях щодо реалізації заходів на міжнародному рівні, спрямованих на вирішення регіональних і глобальних проблем навколишнього середовища у таких сферах: **зміна клімату; екологічне управління; якість атмосферного**

повітря; якість води та управління водними ресурсами, включаючи морське середовище; **управління відходами** та ресурсами; захист природи; промислове забруднення і промислові загрози; хімічні речовини; шумове забруднення та ін.

Директива 2010/75/ЄС зобов'язує держави ЄС контролювати та зменшувати вплив промислового забруднення на довкілля. Метою директиви є запобігання або, за неможливості, – **зменшення забруднення** від промислових об'єктів відповідно до принципу впровадження промисловими підприємствами **найкращих доступних технологій** та методів керування та принципу «забруднювач платить», а також принципу застосування комплексного розгляду та аналізу впливу підприємств на довкілля: на якість атмосферного повітря, поверхневих та підземних вод, ґрунтів (інтегрований дозвіл). У результаті впровадження положень цієї директиви очікується зменшення рівня викидів забруднюючих речовин у атмосферне повітря від стаціонарних джерел до 2030 року на 22,5 % обсягу викидів у 2015 році¹⁹.

Важливе місце в імплементації Директиви 2010/75/ЄС посідає спрощення дозвільної системи в сфері запобігання та контролю промислового забруднення, що важливо в умовах повоєнної відбудови об'єктів промисловості. На підсилення імплементації цієї Директиви стало забезпечення доступу громадськості до інформації та участі в процесі ухвалення рішень, що реалізовано в прийнятих законах «Про оцінку впливу на довкілля» від 23.05.2017 р. № 2059-VIII та «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20.03.2018 р. № 2354-VIII та широко використовується при створенні ПКВ.

Зазначені закони містять положення щодо проведення оцінки наслідків планованої діяльності суб'єктів господарювання, зокрема величини та масштабів такого впливу (площа території та чисельність населення, які можуть зазнати впливу), характеру (зокрема транскордонного), інтенсивності і складності, тривалості, частоти і невідворотності впливу (включаючи прямий і будь-який опосередкований, побічний, кумулятивний, транскордонний, позитивний і негативний вплив), зумовленого:

– використанням у процесі провадження планованої діяльності природних ресурсів, зокрема земель, ґрунтів, води;

---

¹⁹ Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 on industrial emissions (integrated pollution prevention and control) Text with EEA relevance // OJ L 334, 17.12.2010. P. 17–119. URL: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2010/75/oj>.

– викидами та скидами забруднюючих речовин, шумовим, вібраційним, світловим, тепловим та радіаційним забрудненням, випроміненням та іншими факторами впливу, а також здійсненням операцій у сфері управління відходами;

– ризиками для здоров'я людей та довкілля;

– кумулятивним впливом інших наявних об'єктів, планованої діяльності та об'єктів, щодо яких отримано рішення про провадження планованої діяльності;

– впливом планованої діяльності на клімат, у тому числі характер і масштаби викидів парникових газів;

– технологією і речовинами, що використовуються.

На впровадження вимог положень Директиви 2010/75/ЄС та з метою встановлення правових та організаційних засад запобігання, зменшення та контролю промислового забруднення для забезпечення захисту довкілля та конституційних прав громадян на безпечне для життя та здоров'я довкілля шляхом інтегрованого підходу до регулювання забруднення та впровадження найкращих доступних технологій та методів управління направлені новітній Закон України «Про інтегроване запобігання та контроль промислового забруднення» від 16.07.2024 р. №3855-IX, Концепція реалізації державної політики у сфері промислового забруднення, схваленої розпорядженням КМ України від 22.05.2019 р. № 402-р, та План заходів із впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері промислового забруднення, схваленого розпорядженням КМ України від 27.12.2019 р. №1422-р.

Особлива увага в ЄС приділяється малим та середнім підприємствам (МСП), які є надзвичайно важливим елементом економіки України та ЄС. Впровадження стратегій розвитку МСП ґрунтується на принципах Європейської хартії малих підприємств, а саме усуненні найобтяжливіших процедур реєстрації МСП із заміною їх на реєстрації в режимі "он-лайн", та спрощенні і раціоналізації національних норм, де це можливо, що в Україні вже частково впроваджується.

На рис. 2 показана Секторальна пріоритезація у промисловій галузі.

Рис. 2 – Секторальна пріоритезація у промисловій галузі

Забезпечення стійкого розвитку міських територій та збереження здоров'я населення потребує державного регулювання, яке включає: впровадження Європейських стандартів: імплементація вимог директив Європейського Союзу в національне законодавство з метою гармонізації екологічних стандартів, норм та процедур; зонування та планування територій: створення чіткого зонування промислових та житлових територій, що сприятиме раціональному використанню земельних ресурсів та зниженню екологічного навантаження; використання сучасних технологій: застосування найкращих доступних технологій та обладнання на промислових підприємствах для мінімізації

викидів забруднюючих речовин; природоохоронні заходи: впровадження ефективних природоохоронних заходів на підприємствах, зокрема систем очищення викидів та відходів, для зниження рівня забруднення повітря; моніторинг та контроль: регулярний моніторинг стану навколишнього середовища та контроль за дотриманням екологічних норм і стандартів; інноваційний розвиток: реструктуризація, перепрофілювання та технологічне переоснащення екобезпечних і малоефективних промислових підприємств з метою підвищення їх екологічної безпеки.

Виконання цих заходів сприятиме підвищенню екологічної безпеки, зменшенню негативного впливу промислових об'єктів на здоров'я населення, забезпеченню сталого розвитку міських територій України і головне – усвідомленню на всіх рівнях державного управління нагальної потреби збереження довкілля та підвищенню соціальної свідомості щодо особистої відповідальності кожного за усунення загальних загроз здоров'ю, особливо в умовах відбудови країни в повоєнний період.

6. ВІДБУДОВА ЖИТЛОВОГО СЕКТОРУ ЯК ОСНОВНИЙ ЕЛЕМЕНТ СТВОРЕННЯ СПРИЯТЛИВИХ УМОВ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ НАСЕЛЕННЯ ТА ЙОГО БЕЗПЕЧНОГО ПРОЖИВАННЯ

Житло є складовим елементом достатнього життєвого рівня, право на який має кожен згідно з вітчизняним та міжнародним законодавством: ст. 48 Конституції України та ст. 1 Житлового кодексу України (із змінами); ст. 25 (п.1) Загальної декларації прав людини 1948 р.; ст. 11 (п. 1) Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права 1966 р.; ст. 31 (п. 1, п. 2) Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 р.; Женевської хартії ООН про стале житлове господарство 2015 р.; Лейпцизької хартії сталого європейського міста 2007 р.; Маринської декларації ЄЕК ООН з міського розвитку, житлового будівництва та землеустрою 2022 р.; резолюції ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний в області сталого розвитку на період до 2030 року», цілі: № 1 – розв'язання проблеми доступності житла, № 11 – щодо інклюзивних, безпечних, стійких і сталих умов населених пунктів.

Україна має зобов'язання гарантувати право на житло не тільки на національному рівні, а й на міжнародному рівні. Так, відповідно до пунктів 1, 2 статті 31 Європейської соціальної хартії (переглянутої) 1996 р., ратифікованою

Законом України від 14.09.2006 №137-V, держава зобов'язується вживати заходів, спрямованих на сприяння доступу до житла належного рівня.

Женевська хартія ООН про стале житлове господарство є базовим документом, що прийнята Європейською Економічною Комісією Організації Об'єднаних Націй (ЄЕК ООН) 16.04.2015 р., і має на меті підтримати держави-члени ООН у їх прагненні забезпечити доступ до достойного, прийняттого за ціною і «здорового» житла для всіх. Основним завданням Женевської хартії є підвищення стійкості житлового господарства в регіоні ЄЕК ООН завдяки здійсненню ефективних політики і заходів на всіх рівнях на основі міжнародної співпраці.

Гарантоване статтею 47 Конституції України право на житло впливає з права кожного на достатній життєвий рівень (стаття 48 Конституції України), оскільки житлом можуть бути визнані лише такі умови для проживання людини, які забезпечують для неї можливість перебувати в «здоровій», безпечній будівлі, спокої та гідності.

Чинне житлове законодавство України не є актуальним та дієвим в умовах руйнівних наслідків військової агресії РФ проти України, не враховує термінову необхідність відновлення значної частини житлового фонду в громадах, сприяння забезпеченню зростаючої потреби населення у житлі, зокрема внутрішньо-переміщених осіб, через знищення домівок російським агресором або вимушений переїзд на більш безпечні території країни. На сьогодні кількість внутрішньо-переміщених осіб складає майже 5,1 млн осіб, житло 3,2 млн громадян зруйновано і потребує відбудови.

Загалом зруйновано або пошкоджено внаслідок бойових дій 167,2 тис об'єктів житлового фонду, з них 147,8 тис. – приватні будинки; 19,1 тис. – багатоквартирні, ще 0,35 тис. – гуртожитки.

Попри всі негаразди, складні економічні умови, воєнний стан в Україні упродовж 2023 р. було побудовано і введено в експлуатацію 89255 житлових будинків, що у порівнянні з довоєнним періодом менше у 2 рази (у 2021р. – 170754), з них 74,2% багатоквартирних будинків (з двома квартирами і більше). Лідерами у будівництві житла є Київська область – 17,8 % загальної кількості житлових будинків по Україні, м. Київ – 16,3 %, Вінницька – 11,5%, Львівська – 9,6%, Івано-Франківська – 6,3%. В основному надається перевага багатоквартирній житловій забудові: у м. Києві – 99,06 % від загальної кількості збудованих житлових будинків, у Вінницькій – 89,9%, Харківській –

84,9 %, Черкаській 80,5%, Чернігівській – 75%. Щодо розбудови сільського житлового будівництва то на першому місці знаходиться Вінницька область – 83,7 % загальної кількості збудованих житлових будинків у сільській місцевості, далі Київська – 58,2%, Житомирська – 54,8 % і Одеська – 51,9%²⁰.

Потребує вдосконалення механізм управління та нормативно-правова база планування та реконструкції житла в Україні. Підтвердженням недосконалості цього механізму є недоліки у реалізації пілотного проекту "UN4UkrainianCities" відновлення міст Харкова та Миколаєва, що фінансується Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) за підтримки Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) GmbH. Для усунення цих недоліків в першу чергу необхідна децентралізація у міському плануванні - перехід від радянської системи планування "зверху-вниз" до децентралізованого підходу, розширивши при цьому повноваження органів місцевого самоврядування і дозволивши їм відігравати ключову роль у відновленні України.

Оскільки Україна просувається у своїх зусиллях щодо вступу до ЄС, та виклики, продиктовані руйнацією внаслідок війни – більше третини (37%) житлового фонду, і, нажаль, ці втрати продовжують збільшуватись, є нагальна необхідність у його відновленні та формулюванні нового бачення реконструкції та довгострокового розвитку комфортного доступного житлового середовища.

Іншою не менш важливою є проблема зношеності існуючого застарілого житлового фонду та його інфраструктури, що потребує розв'язання. Потрібно докорінно змінити Закон України від 22.12.2006 р. №525-V «Про комплексну реконструкцію кварталів (мікрорайонів) застарілого житлового фонду», який є недієвий упродовж майже 20 років. Так, ступінь зношеності мереж у сфері водопостачання, каналізації житлового сектору України становить 60,5%. Аварійними є 33 % водопровідних мереж. Найбільший показник аварійності у Луганській (58,9 %) та Донецькій (54,6 %) областях. Втрати та технологічні витрати води в системах централізованого водопостачання становлять 35 % поданої води у мережу. Серед каналізаційних мереж аварійними є 37,7 %. Найбільший відсоток аварійних каналізаційних мереж у Харківській (63,8 %), Донецькій (58,9 %), Луганській (58,1%) та Запорізькій (49,9 %) областях. Необхідне стратегічне планування житлового сектору, ефективне використання

---

²⁰ Дані Державної служби статистики України про кількість квартир у житлових будинках на початок будівництва за видами у 2021 та 2023 роках. Держстат. / URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

державних ресурсів у територіальних громадах та регіонах в інтересах покращення житлових умов для українців.

Національний план відновлення України, який презентовано 4 липня 2022 року Урядом України під час Міжнародної конференції в Лугано (Швейцарія), привернув до себе значну увагу. Національним планом задекларовано:

- нове будівництво житлової інфраструктури відповідно до кращих практик міського планування, адаптованих до умов повоєнного відновлення та розвитку територій громад;
- пілотне будівництво житлових будівель із близьким до нульового рівнем енергоспоживання (NZEB), у тому числі шляхом відбудови зруйнованих будівель відповідно до вимог NZEB;
- будівництво (відновлення) зруйнованих житлових об'єктів із забезпеченням енергоефективності та безбар'єрності;
- масштабну термомодернізацію багатоквартирних та індивідуальних житлових будинків;
- відновлення функціонування систем водопостачання та водовідведення та іншої інфраструктури, які пошкоджені чи зруйновані.

На рис. 3 показана Секторальна пріоритезація у житловій сфері.

Окремі питання щодо компенсації за втрачене або пошкоджене житло новим Законом України від 23 лютого 2023 р. № 2923-IX «Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією російської федерації проти України» та постановою КМ України від 19.05.2023 р. № 516 «Деякі питання організації роботи комісії з розгляду питань щодо надання компенсації за знищені об'єкти нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України» врегульовано правові та організаційні засади надання компенсації за пошкодження та знищення житлових об'єктів внаслідок бойових дій.

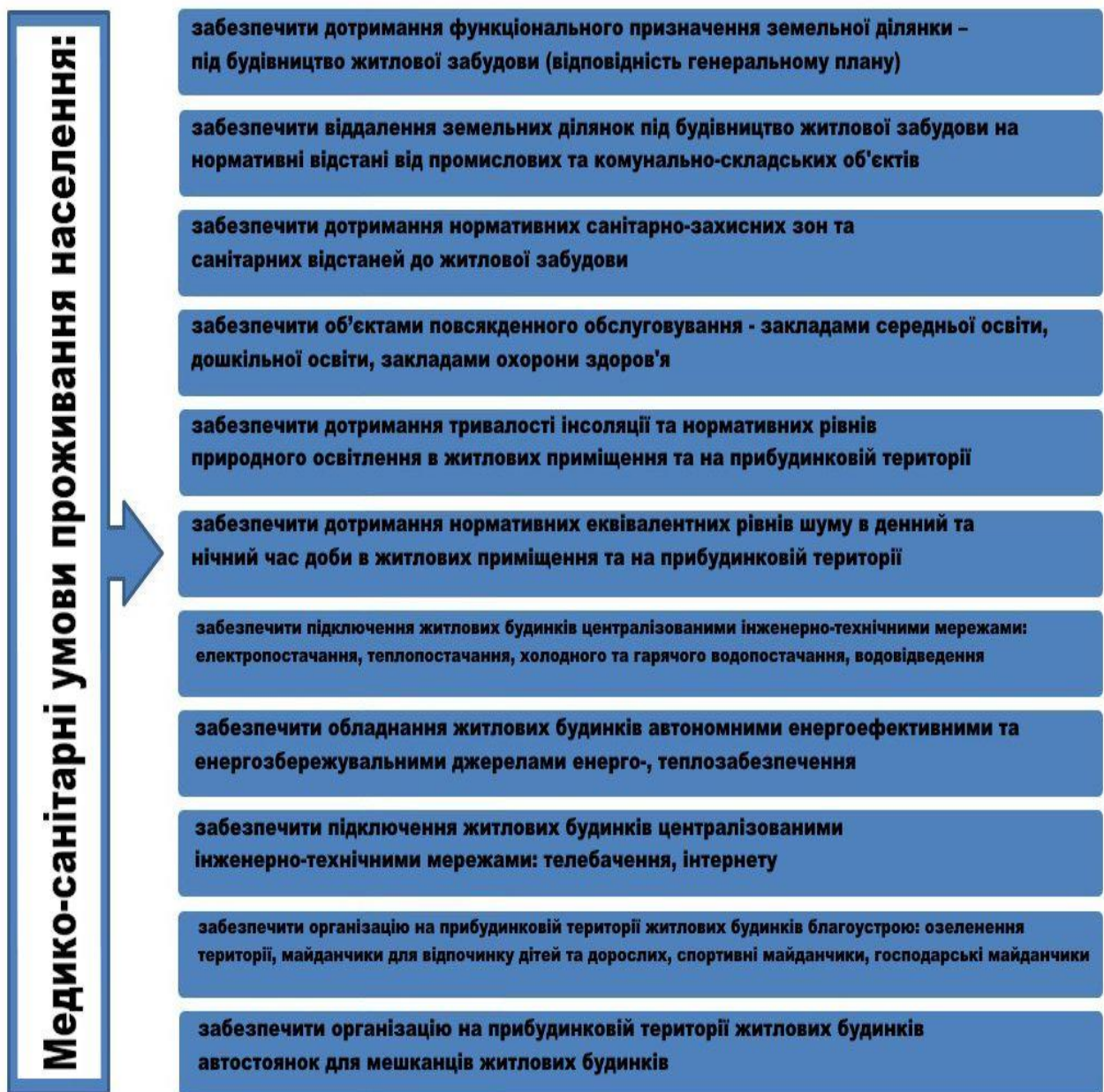

Рис. 3 – Секторальна пріоритезація у житловій сфері

Урядом України згідно з постановою КМ України від 13.07.2022 р. № 790 «Про утворення оперативного штабу із забезпечення будівельними матеріалами (виробами (продукцією) з метою відновлення об'єктів, пошкоджених внаслідок збройної агресії Російської Федерації» створено оперативний штаб для забезпечення виконання робіт з відновлення прийнятих в експлуатацію закінчених будівництвом об'єктів (будівель та споруд) та об'єктів незавершеного будівництва, в т. ч. житлових, пошкоджених внаслідок збройної агресії російської федерації. Одним із основних завдань цього Оперативного штабу є підготовка пропозицій щодо виділення коштів з державного і місцевих бюджетів та інших джерел відповідно до законодавства для забезпечення

необхідними будівельними матеріалами (виробами (продукцією) для відновлення пошкоджених, зокрема житлових об'єктів.

Імплементація директив, регламентів Європейського Союзу як інструментів державного регулювання містобудівної діяльності у сфері житлового будівництва. Законом України «Про надання будівельної продукції на ринку» з 01.01.2023 р. гармонізовано українське законодавство до законодавства Європейського Союзу (Регламенту (ЄС) 305/2011). Цей Закон є технічним регламентом і визначає правові та організаційні засади введення в обіг або надання будівельної продукції на ринку шляхом встановлення правил для вираження показників, пов'язаних із суттєвими експлуатаційними характеристиками такої продукції, а також застосування щодо такої продукції знаку відповідності технічним регламентам^{21, 22}.

Постановою КМ України від 22.03.2022 р. № 347 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 20 грудня 2006 р. № 1764» до Технічного регламенту будівельних виробів (продукції), затвердженого зазначеною постановою, внесені зміни, згідно з якими до припинення або скасування воєнного стану в Україні та протягом наступних 90 календарних днів спрощено процедури щодо імпорту будівельної продукції, необхідної для відбудови зруйнованого житла та об'єктів інфраструктури.

За аналогією європейського досвіду в Україні буде створена Єдина державна електронна система у сфері будівництва (далі – ЄДЕС СБ). Відповідно до постанови КМ України від 23.06.2021 р. № 681 «Деякі питання забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва»²³ до складу ЄДЕС СБ будуть інтегровані окрім Декларації показників будівельної продукції відомості проекту “Відкрите просторове планування” та Геопорталу адміністративно-територіального устрою України.

Можливість використання в ЄДЕС СБ розроблених геопросторових наборів даних генеральних планів населених пунктів, планів зонування територій, детальних планів території, ортофотопланів, топографічних карт та планів відповідних рівнів у державній геодезичній системі координат УСК-

---

²¹ Нові гігієнічні підходи до сучасного містобудування в Україні. / Махнюк В. М., Сердюк Є. А., Чорна В. В., Гаркавий С. С., Лаптев В. Е.: за загал. ред. А.М. Сердюка та ред. Н.С.Польки;. К. : МВЦ «Медінформ», 2021. 370 с.

²² Гігієна планування та забудови населених місць як безпекова детермінанта громадського здоров'я в умовах воєнного стану /В. М. Махнюк, О. О. Петриченко, Н. П. Павленко, В. В. Махнюк [та ін.]. Довкілля та здоров'я. 2023. № 3 (106). С. 19-24. <https://doi.org/10.32402/dovkil2023.03.019>

²³ Деякі питання забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва /постанова КМ України від 23.06.2021р. № 681, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/681-2021-%D0%BF#Text>

2000, які оприлюднені як геопросторові сервіси відображення даних, забезпечить прозоре функціонування галузі будівництва.

До ЄДЕС СБ будуть внесені також дані щодо створення інвентаризаційних справ, матеріалів технічної інвентаризації, технічних паспортів закінчених будівництвом об'єктів та їх частин (житлових та нежитлових приміщень), об'єктів незавершеного будівництва.

Закон України "Про будівельні норми" від 05.11.2009 р. № 1704-VI також зазнав інтеграційних змін шляхом внесення нової статті 7-2 «Основні вимоги до будівель і споруд», яка передбачає європейські вимоги безпеки для здоров'я людей в житловому будівельному просторі, а саме:

«3. Будівлі і споруди у цілому та їх окремі частини повинні бути придатними для використання за призначенням з урахуванням, зокрема, безпеки для здоров'я людей, які задіяні протягом усього життєвого циклу споруди». За положеннями цієї статті основними вимогами до житлових будівель є забезпечення:

1) довговічності будівель, механічного опору та стійкості (щоб експлуатація не призводила до руйнування або значної деформації);

2) пожежної безпеки (при виникненні пожежі була забезпечена можливість евакуації людей, зберігалася несуча здатність конструкцій, було забезпечено обмеження виникнення та поширення вогню і диму всередині будівлі та обмеження поширення вогню на сусідні будівлі і споруди);

3) гігієни, здоров'я та захисту довкілля – житлові будівлі повинні бути запроектовані і побудовані таким чином, щоб протягом усього життєвого циклу вони не становили загрози гігієні або здоров'ю та безпеці працівників, мешканців чи сусідів та не справляли значного впливу на якість довкілля або на клімат під час їх будівництва, експлуатації та знесення, зокрема, внаслідок будь-якого з таких чинників:

- виділення токсичного газу;
- виділення у повітря всередині або зовні приміщення небезпечних речовин, летких органічних сполук, парникових газів або небезпечних часток;
- виділення небезпечної радіації;
- виділення небезпечних речовин у ґрунтові води;
- виділення небезпечних речовин у питну воду;
- аварійного скидання стічних вод, твердих чи рідких відходів, виділення димових газів;

– сирості у частинах житлових будівель чи на поверхнях всередині будівель;

4) безпеки і доступності для маломобільних груп населення;

5) захисту від шуму та вібрації, щоб шум, що сприймається мешканцями або особами, які перебувають поблизу, був зведений до рівня, що не загрожує їхньому здоров'ю і дає можливість спати, відпочивати і працювати в задовільних умовах;

6) енергозбереження та енергоефективності;

7) сталого використання природних ресурсів шляхом забезпечення можливості повторного використання або переробки конструкцій житлових будівель, їх матеріалів і частин після знесення.

Згідно з ДБН В.2.2-15:2019 «Житлові будинки. Основні положення» передбачені європейські вимоги щодо «Енергоефективності та енергозбереження» (розділ 12), «Безпека та доступність у використанні» (розділ 9), вимоги щодо безпеки для здоров'я «Санітарно-гігієнічні вимоги» (розділ 10), які вже сьогодні потребують перегляду у частині забезпечення житлових будинків захисними спорудами цивільного захисту в рамках виконання новел статті 32 Кодексу цивільного захисту України (в редакції Закону № 3441-IX від 08.11.2023 р.), Законів України від 08.11.2023 р. № 3441-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо уточнення повноважень суб'єктів забезпечення цивільного захисту, вдосконалення законодавства з питань захисту населення і територій від наслідків надзвичайних ситуацій, організації та проведення евакуації населення, забезпечення охорони життя та здоров'я громадян», від 29.07.2022 р. № 2486-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій» та ДБН В.2.2-5:2023 «Захисні споруди цивільного захисту».

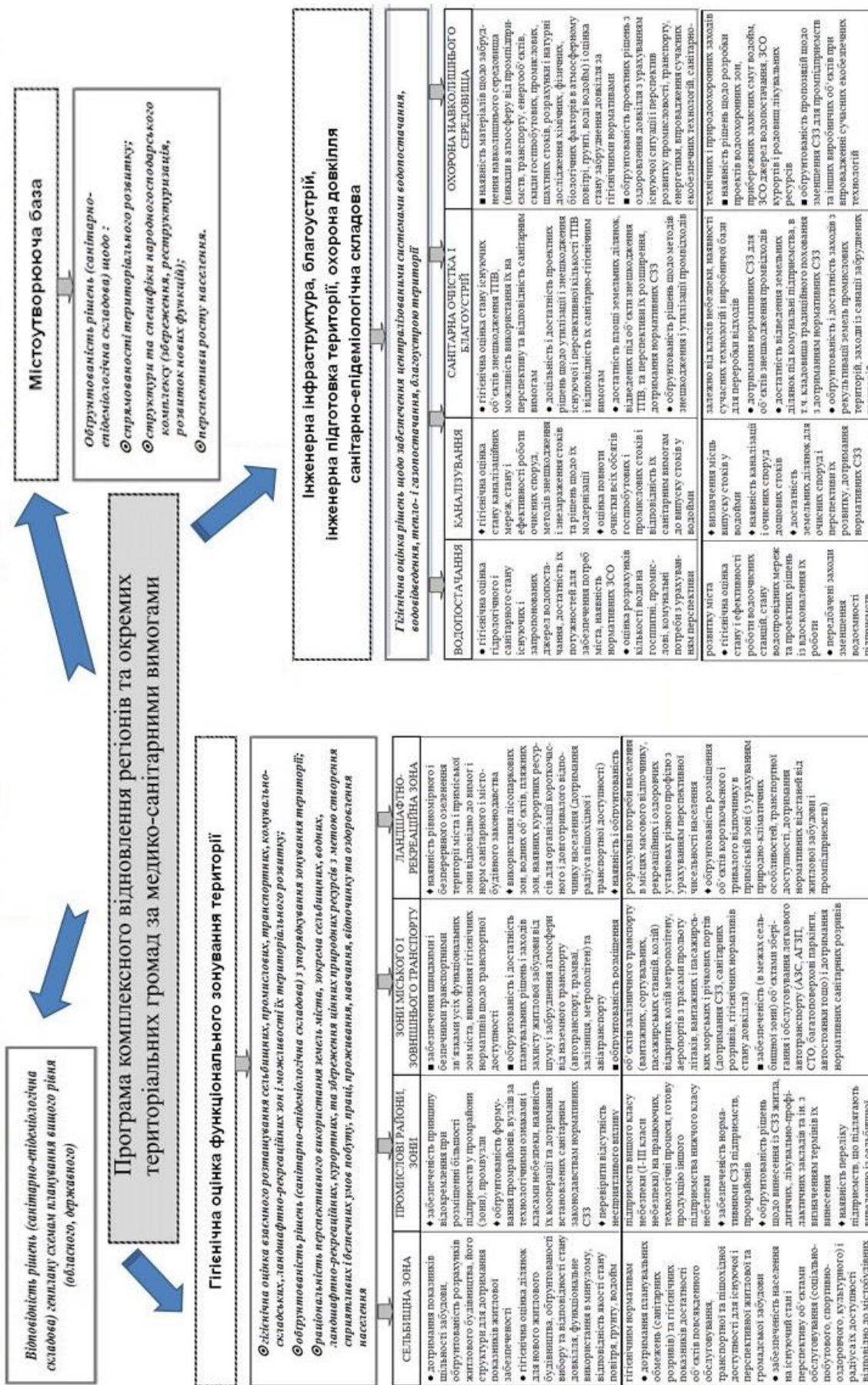
В Україні набуде розвитку будівництво нового житла (для наповнення житлових фондів соціальним/тимчасовим житлом, житлом для соціальної оренди), капітальний ремонт та реконструкція наявного у фондах житла, реалізація державно-приватного партнерства у процесі створення відповідних фондів (залучення інвестицій). Також пропонується впровадити загальні та мінімальні споживчі якості житла з метою забезпечення доступності житла, що відповідає Женевській хартії ООН про стале житлове господарство та Цілям сталого розвитку, які були ухвалені Організацією Об'єднаних Націй у 2015 році

як універсальний заклик до дій щодо скорочення бідності та забезпечення того, щоб до 2030 року кожна особа, незалежно від рівня статків, віку, стану здоров'я, тощо має мати рівний доступ до житла.

Під час оновлення регіональних стратегій розвитку та розроблення планів заходів з реалізації регіональних стратегій розвитку в рамках виконання Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки, затвердженої постановою КМ України від 05.08.2020 р. № 695, для реалізації секторальної (житлової) стратегії розвитку, зокрема виконання програм молодіжного житлового будівництва, надання житла внутрішньо переміщеним особам і іншим, необхідне запровадження бюджетної децентралізації в інтересах територіальних громад та сталого розвитку населених місць для збереження здоров'я та забезпечення житла для нинішнього та майбутніх поколінь українців.

Потребує підвищення енергоефективності в житловому секторі шляхом переходу на енергетичну “зелену” відбудову шляхом затвердження Національного плану з енергетики та клімату на період до 2030 року з урахуванням цілей Енергетичного Співтовариства у сфері енергетики та клімату на період до 2030 року.

В Україні буде започатковано функціонування та використання геоінформаційної системи моніторингу та оцінювання розвитку регіонів і територіальних громад в умовах різного впливу війни – Єдиної цифрової інтегрованої інформаційно-аналітичної системи управління процесом відбудови, зокрема житлових об'єктів та інфраструктури.

БІБЛІОГРАФІЯ

1. Про основи містобудування: Закон України від 16.11.1992 р. № 2780-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/687-14#Text>.
2. Про засади державної регіональної політики: Закон України від 05.02.2015 р. № 156-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/156-19#Text>
3. Про затвердження Порядку розроблення, проведення громадського обговорення, погодження програм комплексного відновлення області, території територіальної громади (її частини) та внесення змін до них: постанова КМ України від 14.10.2022 р. № 1159. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1159-2022-%D0%BF#Text>
4. Про систему громадського здоров'я: Закон України від 06.09.2022 р. № 2573-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2573-20#Text>
5. Дудар В., Гандзюра В., Романюк В., Берегуля Р. (2024). Пропозиції щодо управління землями, які забруднені вибуховими речовинами від вибухонебезпечних пережитків війни. Grail of Science, (37), 195-210. URL: <https://doi.org/10.36074/grail-of-science>.
6. Звіт про прямі збитки інфраструктури від руйнувань внаслідок військової агресії росії проти України за рік від початку повномасштабного вторгнення. Київська школа економіки. Березень 2023. URL: https://kse.ua/wpcontent/uploads/2023/03/UKR_Feb23_FINAL_Damages-Report-1.pdf
7. Пантелєєва Н., Сивий М., Ганчук О. (2023). Екологічна шкода та екологічні злочини проти довкілля, спричинені пошкодженням промислових об'єктів під час війни в Україні. Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка. Серія: географія, 54(1), С. 217-225. URL: <http://nzs.tnpu.edu.ua/article/view/284333>
8. Підрахунок екологічних втрат: Наслідки збройної агресії російської федерації для довкілля/ Інформація Державної екологічної інспекції. URL: <https://dei.gov.ua/post/2766>

9. Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року: Указ Президента України від 30 вересня 2019 р. № 722. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/722/2019#Text>

10. Про затвердження плану заходів з виконання рекомендацій Європейської Комісії, представлених у Звіті про прогрес України в рамках Пакета розширення Європейського Союзу 2023 року: розпорядженням КМ України від 09.02.2024 р. №133-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/133-2024-%D1%80#Text>

11. Методичні рекомендації щодо оцінки обсягів відходів від руйнувань/Агенство США з міжнародного розвитку (USAID), Видавець: Громадська організація «РЕСІНК», 2024, 58 с. URL: https://decentralization.ua/uploads/library/file/940/%D0%9C%D0%B5%D1%82%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%87%D0%BD%D1%96_%D1%80%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%B4%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%96%CC%88_%D0%B2%D1%96%D0%B4%D1%85%D0%BE%D0%B4%D0%B8_%D0%B2%D1%96%D0%B4_%D1%80%D1%83%D0%B9%D0%BD%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D1%8C_ReThink_UST.pdf

12. Про затвердження «Державних санітарних правил планування та забудови населених пунктів»: наказ МОЗ від 19.06.1996 р. № 173. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0379-96#Text>

13. Кодекс цивільного захисту України: Закон України від 02.10.2012 р. № 5403-VI (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5403-17#Text>

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення вимог цивільного захисту під час планування та забудови територій: Закон України від 29.07.2022 р. №2486-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2486-20#Text>

15. Дані ДСНС України про кількість захисних споруд цивільного захисту в Україні / URL: <https://dsns.gov.ua/news/ostanni-novini/v-ukrayini-kilkist-zaxisnix-sporud-zbilsilasia-do-ponad-62-tisiac-dsns>

16. Махнюк В.В., Махнюк В.М., Самойлова І.І. Забезпечення вимог цивільного захисту населення України в умовах війни під час планування та забудови територій // Вчені записки ТНУ імені В.І.Вернадського /Серія:

Публічне управління та адміністрування. Т.34 (73) № 1 2023. С. 63-69. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2023.1/12>

17. Поповиченко І.В., Омеляненко М.В., Саньков П.М., Ткач Н.О. Структурованість містобудівного управління територіями післявоєнного відновлення України / The XVII International Scientific and Practical Conference «Multidisciplinary Academic Notes. Theory, Methodology and Practice», May 03 – 06, 2022, Tokyo, Japan. P. 96-100.

18. Захисні споруди цивільного захисту: ДБН В.2.2-5:2023. URL: https://budexp.com.ua/wp-content/uploads/2023/09/dbn-v.2.2-5_2023-zahysni-sporudy-tsyvilnogo-zahystu.pdf

19. Directive 2010/75/EU of the European Parliament and of the Council of 24 November 2010 on industrial emissions (integrated pollution prevention and control) Text with EEA relevance // OJ L 334, 17.12.2010. P. 17–119. URL: <http://eur-lex.europa.eu/eli/dir/2010/75/oj>.

20. Дані Державної служби статистики України про кількість квартир у житлових будинках на початок будівництва за видами у 2021 та 2023 роках. Держстат. / URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>

21. Нові гігієнічні підходи до сучасного містобудування в Україні. / Махнюк В. М., Сердюк Є. А., Чорна В. В., Гаркавий С. С., Лаптев В. Е.: за загал. ред. А.М. Сердюка та ред. Н.С.Польки;. К. : МВЦ «Медінформ», 2021. 370 с.

22. Гігієна планування та забудови населених місць як безпекова детермінанта громадського здоров'я в умовах воєнного стану /В. М. Махнюк, О. О. Петриченко, Н. П. Павленко, В. В. Махнюк [та ін.]. Довкілля та здоров'я. 2023. № 3 (106). С. 19-24. <https://doi.org/10.32402/dovkil2023.03.019>.

23. Деякі питання забезпечення функціонування Єдиної державної електронної системи у сфері будівництва /постанова КМ України від 23.06.2021р. № 681, <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/681-2021-%D0%BF#Text>

“ЗАТВЕРДЖУЮ”

(керівник установи,
в якій проведено впровадження)

_____
(підпис)

“ ____ ” _____ 202__ р.

АКТ ВПРОВАДЖЕННЯ

1. **Назва роботи:** **Методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України»**
2. **Автори:** **Махнюк В.М., Могильний С.М., Павленко Н.П., Мельниченко С.О.** – ДУ «Інститут громадського здоров'я ім.О.М.Марзєєва НАМН України»; **Петриченко О.О.** – лікувально-організаційне управління НАМН України; **Васильєва О.І., Махнюк В.В.** – Державний податковий університет; **Баєва О.В., Шпак І.І.** – Київський медичний університет; **Коврига С.В.** – ТОВ «НДІ ТЕХБУДЕКСПЕРТИЗА», **Лавро Ю.К.** – фізична особа – архітектор.
3. **Пропозиція для впровадження:** _____
_____
_____.
4. **Актуальність впровадження:** _____
_____
_____.
5. **Джерела інформації:** **Методичні рекомендації «Програма комплексного відновлення регіонів та окремих територіальних громад за секторальною пріоритезацією в умовах воєнного стану та у повоєнний період як складова національної безпеки України»**
6. **Базова установа, що проводить впровадження*:** _____
7. **Термін впровадження*:** _____
8. **Форма впровадження:** _____
9. **Кількість робочих місць/працюючих для яких проведено впровадження*:** _____
10. **Соціально-економічний ефект*:** _____
_____
_____.
11. **Зауваження та пропозиції щодо подальшого використання розробки*:** _____
_____
_____.

Відповідальний за впровадження _____

(підпис)

* - заповнюється відповідальним за впровадження